

Formy 3. os. lmn. czasu przeszłego

Autor: Halina Karaś

{smoothgallery image=M989.gif&title=Leksykon&caption=Formy 3. os. lmn. czasu przeszłego w gwarach. Oprac. A. Krawczyk-Wieczorek na podstawie: B. Bartnicka, Podstawowe wiadomości z dialektologii polskiej, Warszawa 1965.}Formy 3. os. lmn. czasu przeszłego wykazują zróżnicowanie w gwarach ludowych. W północno-wschodniej Polsce – na Mazowszu, Pomorzu, na wschodniej Lubelszczyźnie używa się form na -eli zamiast ogólnopolskich na -ali w czasownikach typu grzał - grzali, np. grzeli, leli, obleli, sieli = grzali, lali, oblali, siali. Formy te powstały przez wprowadzenie oboczności ‘a – ‘e na wzór czasowników, które w czasie przeszłym wykazują taką alternację, pr. miał – mieli. Dodatkowo mogła tu oddziaływać analogia do form czasu teraźniejszego z -e- (por. leję, lejesz.., grzeję, grzejesz, sieję, siejesz...). Cecha ta uznawana jest za regionalizm, nie tylko za dialektyzm, gdyż mówi się tak zarówno na wsi, jak i w mieście, także w kręgach inteligencji. Na samej północy – na północnym Kociewiu, w Malborskiem upowszechniło się zawsze (we wszystkich typach czasowników) zakończenie -eli, np. greli, śpieweli, czekeli, gadeli = grali, śpiewali, czekali, gadali. Innym zjawiskiem występującym w niektórych typach koniugacyjnych w 3. os. lmn. czasu przeszłego jest pomijanie przyrostka -nę- w czasownikach typu ciągnąć, por. pragli, ciagli, ciśli, pragły, ciągły, cisty = pragnęli, ciągnęli, cisnęli, pragnęły, ciągnęły, cisnęły.